

Nr 268.

Av herr **Holmbäck**, *angående ändring i lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.*

I 1934 års »Lag om tillsättning av prästerliga tjänster» stadgas i § 41, mom. 4, att Kungl. Maj:t var tredje gång kyrkoherdetjänst är ledig äger rätt att utnämna innehavare av tjänsten bland de tre, som uppförts på förslag, oavsett vem församlingen valt. I propositionen, nr 154, framhöll statsrådet, »att vid utnämningens utövande stort avseende alltid måste fästas vid den anslutning, som någon av de å förslaget uppförda har vunnit vid församlingsvalet».

Meningarna inom första lagutskottet voro emellertid mycket delade. Utskottet tillstyrkte propositionen på denna punkt med »stor tvekan» och under uttalande av »den bestämda förväntan», att församlingsvalet skulle komma att tillmätas ett väsentligt inflytande, där deltagarantalet var avsevärt och valresultatet icke skulle leda till uppenbar orättvisa. Troligen var det utskottets skrivsätt mer än dess tillstyrkan som medverkade till att propositionen bifölls. Från deras sida som anslöto sig till utskottslinjen framhölls upprepade gånger under kammardebatterna, att utskottets utlåtande borde vara en garanti för att församlingarnas rätt icke skulle komma att trädas för nära.

Vad som inträffat på här berörda område under de gångna tio åren är alltför känt för att mera utförligt behöva rekapituleras. Här skall endast erinras därom, att i kyrkomötena 1936 och 1938 samt vid riksdagarna 1939 och 1943 förelågo yrkanden om ändringar, som i vissa fall gällde att val icke skulle äga rum när Kungl. Maj:t har utnämningensrätten, i andra att bestämmelserna om Kungl. Maj:ts utnämningensrätt skulle upphävas. Vid 1944 års riksdag föranledde ett aktuellt fall en interpellation.

Det visade sig snart, att lagens bestämmelser tillämpades så, att även en stark majoritet av de röstande icke hindrade att Kungl. Maj:t utnämnde en annan än den valde. Redan vid 1936 års riksdag var ett dylikt ärende uppe i konstitutionsutskottet. Det gällde en kyrkoherdebefattning i Västerås stift, som tillfallit en sökande, vilken anmält sig direkt hos Kungl. Maj:t, medan den av församlingen med 297 röster av 306 valde icke utnämndes. Händelsen väckte den gången stor uppmärksamhet. Stridigheter kring de s. k. tredjegångsvalen äro numera ständigt återkommande företeelser i dagens kyrkoliv. Från skilda håll har omvitnats, att dessa strider icke äro till gagn för den kyrkliga verksamheten.

Enligt en verkställd sammanställning hade Kungl. Maj:t under tiden 1938—1942 i 60 procent av fallen följt församlingsvalet. Dåvarande ecklesiastikministern meddelade i ett interpellationssvar 1944, att regeringen under tiden 1940—28/2 1944 i 77 procent hade utnämnt den valde. Det torde icke råda något tvivel om att ändringen till det bättre i väsentlig mån beror på den allmänna opinionens och pressens inflytande. Bakom siffrorna dölja sig dock åtskilliga utnämningar, som företagits mot en stark opinion bland dem, som deltagit i valet. Tendensen torde för övrigt vara den, att tredjegångsvalen tilldra sig allt större uppmärksamhet. En allmän uppfattning torde vara, att den nuvarande ordningen icke är — allra minst ur synpunkten av det religiösa intresset — tillfredsställande. Värre är att finna vägen till en förbättring.

Den radikalaste metoden att komma till rätta med dessa val, som sålunda sprida olust i ett antal kyrkoförsamlingar, vore givetvis att upphäva stadgandet av 1934 och återgå till förhållandena dessförinnan. Det är möjligt att så i en framtid kommer att ske, när erfarenheterna av de nuvarande bestämmelsernas olägenhet hunnit spridas i än vidare kretsar. Vid tidigare aktioner har man i riksdagen uttalat den meningen, att lagen ännu verkat för kort tid för att kunna motivera en så genomgripande ändring. Emellertid synes en annan väg redan nu vara framkomlig, nämligen att förlänga den tidsperiod, inom vilken Kungl. Maj:t äger utnämningssrätt, så att denna rätt skall tillkomma Kungl. Maj:t endast *var femte gång* kyrkoherdetjänst är ledig. Av de siffror rörande utnämningssfrekvensen, som ecklesiastikministern meddelade i interpellationsdebatten 1944, synes med all tydlighet framgå att Kungl. Maj:ts utnämningssrätt var femte gång är tillräcklig för att syftemålet med denna utnämningssrätt skall uppnås. Därigenom skulle vidare den irritation, som alltid skapas inför ett regeringsingripande i ett kyrkoherdeval, återkomma mera sällan. Cirkulationen sker hastigare nu än förr, då en kyrkoherde ibland kunde behålla sin plats i flera årtionden. Tredjegångsprincipen torde understundom komma att innebära, att en församling hastigare än den väntat blir ställd i en situation, då den riskerar att få sin mening kasserad. Hela principen med ett folkval, som ej behöver respekteras, är ur demokratisk synpunkt icke tilltalande. Genom en ändring i ovan antydd riktning skulle emellertid avsteg från den vanliga ordningen bli mera sällan återkommande. Tanken på en längre intervall var för övrigt uppe under den långa diskussionen om ändringar i prästvalslagen. Domkapitlet i Lund ifrågasatte sålunda att församlingarna skulle berövas bestämmanderätten blott var fjärde gång.

I samband med den här föreslagna revisionen borde ännu en detalj korrigeras. Vid sidan om de tre, som uppföras på förslag till kyrkoherdebefattning, medges en vidsträckt rätt för s. k. extra sökande att anmäla sig direkt hos Kungl. Maj:t. I den nämnda sammanställningen från 1942 hade i 16 procent av fallen dylika sökande blivit utnämnda. Den extra ansöknings-

rätten borde kunna inskränkas till *i utlandet verkande präster*, som av ekonomiska skäl och med hänsyn till kommunikationerna ha svårt att uppfylla villkoret att provpredika. Det nuvarande förfarandet ses med motvilja på många håll ute i församlingarna, vilka inte endast berövas bestämmanderätten rörande vem av de tre på förslag, som skall få tjänsten, utan även riskera att till kyrkoherde få en person, som kanske ingen någonsin hört talas om, än mindre stiftat bekantskap med. Den inom Sverige verkande prästman, som i ett dylikt fall ej vill besvära sig med att söka, prövas och provpredika, finns enligt en vidsträckt opinion ingen anledning att ta hänsyn till. Även på håll, där tredjegångsprincipen livligt omfattas, har man protesterat mot den extra ansökningsrätten.

Under hänvisning till det anförda yrkas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådana ändringar av »Lag om tillsättning av prästerliga tjänster», att Konungens utnämningsrätt till kyrkoherdetjänst fastställes till var femte gång sådan tjänst är ledig samt att extra ansökningsrätt vid sådant fall endast tillkommer utom Sverige stationerad prästman, som i övrigt fyller lagens kvalifikationer.

Stockholm den 23 januari 1945.

Ake Holmbäck.